

AN DAOU VREUR.

*En eur sclêrigenna ar bobl, e vezo
guelloc'h hac eürussoc'h.*

Goude maro Pierres Morin, e zaou vab, Yan ha Fanch, a rannas etrezo e heritach, pehini en em gompose eus a ziou ferm casi eus a eur memes talvoudeguez. Eur som a 600 franc a voe avoalc'h evit o ingali. Tenn a rejot d'ar blouzen vêr : ferm Kigoat a zigüezas da Fanch, ha ferm Kibrat da Yan.

— Mâ ! eme Yan, leun a joa hac en eur sqei var an daul, ouz pehini e voa azeet gant an noter ha darn eus ar c'herent ; mâ ! contant on eus va loden.

— Ha me ivez demeus va hini, eme Fanch, mes gant un êr tranquilloc'h.

Fanch a vire ferm e dad, Yan a zeue maestr eus a eur ferm a voa bet roet d'e vam gant un itron a voa maeronez dezi.

— Ma ve construet an hent a gonter ober, eme Yoen Vian, o c'henderv, ferm Yan a c'honnesfe calz, rac tremen a rafe dirac an ty, e penn ar prat bras.

— Justamant en ze e sônjen ivez, eme Yan.

Fanch a voa er penn all eus ar gampr, e qever eur prennest, eus a belec'h e velet ar bourg, an

ilis hac ar vèred , hac e voa var ar vèred e zoa
fixet e zaoulagad leun a zaelou.

— Me ho trugareca, ô va Doue ! emezàn, d'am
miret en o c'hever... Sònjal a rê en e dad hac en
e vam, a voa entêret eno.

. Ober a rejot neuze ar partach eus ar meubl.
Pa voe achuet, Yan, goude beza sònjt eur
pennad, a lavaras :

— Clêo-ta, Fanch : Contant e vez-te da ober
un arrànjamant ? Me viro ar 600 franc, mar qeres
miret ar meublou-ze. Güelloc'h eo ganén prena
re nevez. Ma ne fell qet did se, varc'hoas me o
laco en güerz. Rac-se, lavar.

— Accepti a ràn, eme Fanch. Ne fell qet din,
epad ma vezin beo, e ve güerzet ar güele e pe-
hini omp bet ganet, hac e pehini e zeo maro hon
tad hac hor mam, na qennebeut ar bandulen-ze
pehini, allas ! na verc mui an heuriou evito, nac
ar meublou all pere a zo digüezet en da loden.
O c'honservi a rin gant va re.

— Mad evelse, va fautr Fanch, eme ar voereb
Janned, en eur dorcha un daelen.

Yan a voe un nebeudic mezus ; mes ractal ma
voe sortiet Fanch, e zoot deut da c'hervel, e
lavaras Yan : Bab ! qement e caren va zad ha va
mam eguetàn. Qement a lavar Fanch a guemer
eus e levriou. Me na ouzòn qet lenn ; mes ma ne
zòn qet savant, ne zòn qet goassoc'h evit se.

Den na respontas, rac ne zònjt qet ennàn.

Fanch a antreas ; achui a rejot an afferaou.
Yan a guemeras e ferm hac en em laqas d'e la-
bourat gant courach. Prim ha nerzus e voa ; mes
ne anaveze qet nemeur labour an douarou ; ha

gant se , routinier ha pennec e voa meurbet.

Fanch na chenchas netra en e ferm a Kgoat ; dre eur zantimant a respet eo memes e lêzas an darnvuia a bep tra en e blaç ; mes gouscoude , ar respet-se n'en dallas qet : ober a eure chenchamantchou e peb lec'h ma cave deread en ober. Sònjal a eure dreist oll güellât e zouarou , en eur adopti ar fêçonniou nevez en devoa güelet laçat e pratic , hac eus a bere an excellanç a voa superiol d'ar re all ; rac ne chenche nemet evit ober güelloc'h.

Eur mintinvez , Yan a denas da velet Fanch , pa voa o tempsi e zouar , hac er goapâs.

— Felvezout a ra did , emezàn , gouzout hirroc'h eguet da dad , te pehini na chenchfes qet a blaç d'ar pinçin dour binniguet a zo e penn e voele , hac e zez bremâ da zaccaji an douarou en devoa hadet ha labouret !

— Benediction Doue var hon tad , eme Fanch : ma ve beo , e volontez a vez va hini.

— Mes , hirio e zez da ober diouz da beinn , eme Yan : n'eo qet güir ze ?

— Ober a rân , eme Fanch , ar pezh a gredàn rêsonabl hac avantajus da ober. Ellout a raes caout sonch , Yan , penos , ar bloaz tremenet , pa zistrois diouz ty va faeron , e lavariz d'am zad e fêçonniou nevez da labourat e zouarou , an implich eürus hac an issu vad eus e fêçon da labourat. Hon tad a gomprenas o avantach , hac a lavaraz deomp : Ar bloaz a zeu e vezo ret profita eus a exempl va c'homper. Ah ! hon tad qez en devoa calz a furnes. Na zisprise netra var digare n'en anaveze qet ; mes clasq a rê en anavezout ,

ha da denna outàn ar güella profit. Mes allas !
rè divezat e voe sclêrijennet.

— Ganes-te , michañç , eme Yan ; rac sònjâl
a res beza eur savant bras. Va zad a gare ar gue-
lennadurez , emedout ; güir eo ze , mes an dra-ze
yoa abaoue n'en devoa mui e benn dezàn. Dre
ma poa disqet lenn ha scrifa epad ma voas e ty da
baeron , va zad a grede e zoas un doctor bras !

— Ah ! Yan , cede aze eur goapêres fall eus da
bers. Hon tad , hep mar , a voa contant e vouien
lenn ha scrifa , ha chagrinet bras e voa abala-
mour na vouies qet qementse ivez.

— Eh bien ! ne dòn qet fachtet ouz se , eme
Yan gant humor. Gouzout lenn ha scrifa evit
tud eveldomp , a zo ridicul hac inutil. Calonec
òn d'am labour ; cundui mad a ràn an alar coulz
ha te ; anavezout a ràn va douar ; gouzout a ràn
soigni va chatal : qement a zo ret eo ze evidòn ,
hac e zòn contant. Sònjâl a ràn demenzi ; he bien !
me guemero eur vreg na vouio nac A na B , hac
hor bugale na vouezint qet davantach. An A.
Klorc'h , pehini a zo un den pinvidic hac a voar
beva , a lavar din e meus rêson , hac e zeo un di-
otach güelet paysantet o felvezout dezo beza
instruet , mont d'ar scol , consulti levriou ha
beza cozeerrien gaer.

— An A. Klorc'h en deus gaou o lavarat se ,
eme Fanch. Calz a dud generus ha savantoc'h
eguetàn , hep douetanç , ne sònjont qet evelse.
Nan , neo qet güir , va breur , penos lenn ha scrifa
a vez inutil ha ridicul evit neus fors piou , hac
evidomp-ni , labourerien , pere a bren ha a
voerz ; ni pere a dle derc'hel cont eus hor gounit ,

eus hor c'holl; ni pere a diefe anavezout qement en embratic el labouradur vad an douarou, qement a zizoloer a vad : control a ze, precius eo; ha neuze, un nebeut a zescadurez, pehini a zigor ar speret, ne ra qet a c'haou d'ar galon. Yan, abaoe ma ellàn, bep sul ha bep gouel, goude an ofiç hac er momentchou rar a vagder, lenn va-unan an Aviel, Imitation Jesus-Christ, Buez ar Zent, an Devez Mad, an Instructionou Christen, an Doctrin Gristen, -- Simon a Vontroulez, Güiziguez ar pauvr còs Richard, etc., e credàn e meus muicc'h gounezet eguet collet. Ne zàn qet da redec an hostaliriou, nac ar c'hoariou difennet, goude pere e scuis ar c'horf, e tisigner fall an arc'hant, hac e vez alies disputou.

— Evit drouc-comz diouzin eo e lavares qementse, eme Yan, en eur disqueuz humor.

— Oh! ar zonch-se, eme Fanch, a zo pell diouzon, va breur; va fêçon da velet eo a roàn did da anaout, goude ma c'heus lavaret din da hini. Petra zo a justoc'h?

— Bah! qementse oll a zo digareou fall; derc'bel a ràn d'ar-peç a meus lavaret da guenta.

— Inutil e ve din, va breur, essât disabusi ac'hanout. Ret eo gortos eus an amzer: an œuvrou a gomzo.

An daou vreur en em separas. Yan a voa fachtet diouz Fanch; Fanch a glême Yan.

O zad n'en devoa recevet nep descadurez, daoust d'e gueuz bras; ha dre ma voa re yaouanq e vugale en amzer ar revolution, n'en devoa nemeur sònnet rei dezo muic'h. Fanch en devoa dija pemzec vloas, na vouie qet lenn. E baeron,

mignon d'e dad, den afêçon ha pinvidic, pehini en devoa ar boneur da veza instruet, hac a dleye d'e anaoudeguez el labouriou an douar ha d'an urz en devoa gouezet laqat en e afferaou, al loden vuia eus e fortun, a guemeras e fillor en e dy, hac epad tri bloaz ma chommas eno, e tisqas dezàn qement a zo mad, qement a zo ret da eul labourer da c'houzout evit ober prosperi e zanzez gant enor hac honestis. E laqat a rê da lenn gant ar brassa eves levriou an AA. Ol. de Serr, Parmantier, Dombasl, *Beilladegou tud divar ar meaz*, laqet e brezonec gant A. Lédan, approuvet gant A. ministr al labouradur douar, ha *Simon a Vontroulez*, meulet gant an A. ministr an instruction public.

Ajouti a rê e zêo d'an A. Parmantier eo e tleer ar patates e Franç, hac e zoar dleour d'an A. Dombasl eus a un niver bras a issuou mad e labour an douarou. En eo en deus fontet fermmodel Rovill, e pelec'h e veljot calz a autrone yaouanq pinvidic o qüittât ar c'hæriou evit mont dî da zisqi gantâ ar fêçonniou nevez da labourat an douar. Lavarat a rê : Depordit da gaout un issu mad en ho fêçon da labourat, ha neuze ec'h antreprenot eur reform brassoc'h, gant calz nebeutoc'h a zanjer, gant calz muioc'h a experianç hac a voyen.

Un assamble, emeva faeron, dindan an hanoa Association Breizis, zo bet en em formet e Güenet, evit ar c'henta güech, e mis guengolo 1843.

An eil assamble e devezo lec'h e Roason, an 29 eus a vis guengolo 1844.

An histor e deveus lêzet deomp, evel eur feat

a sonch eus a labouriou hon tud côs, ar guenta foundation a societe a labouradur an douar eus a stajou a Vreiz, er bloa 1757, dre an AA. Montaudouin, La Chalotais, Abeill, etc. Ar chenchamanchou digüezet ha division ar brovinçou en departamantchou, hac ivez rann ar fortunioù bras, o devez neantet ar greizen guenta eus a sclêrijen hac a avançamant. Dre suit eus ar reol nevez, Associationou a zo en em formet e meur a lec'h. Dre oll hon eus societeou a labouradur douar, pere o devez rentet calz a zervich. Ma ve possubl hirio unvani labouriou an oll societeou, ze haguervel ur vech ar bloazo oll memproù en un assemble vras, an amzeriou tremenet a ve liamet d'an hini a vremâ, hac ar societe gôs eus a stajou a Vreiz a guemerfe a nevez eur vuez a yaouanqis, a oberidiguez hac a anaoudeguez acqüisitet, pehini a drofe e profit an oll bobl eus a Vreiz. Qementse a vez ar pez a zo tremenet unvanet d'ar studi eus a vremâ, o prepari an hent d'an amzer da zont. An Association vras-se eus a Vreizis, unvanet bep bloaz, a velfe en he c'hreiz an dud a vez choaset eus a bep lec'h, pere a rafe anavezout o ezomou hac o c'hoantchou. An den yaouanq disqet en anaoudeguezioù nevez, a zicouro al labourer côs, pehini a zisco dezàn d'e dro, ar guentelliou eus an experianç hac eus an evessa. Breiz, placet er penn pella eus a Franç, e devez e ezemou spicial, alies nebeut anavezet gant an dud a zo er renq genta eus ar societe; ha tud a zo eus ar societeou bian, n'o devez nemet nebeut a voyen evit beza selaouet er momentchou ar muia ezommec. Pa

deuyo ar vouez vras eus ar brovinç en antier , unvanet en interest an oll , da laqat en em selaou , e sqiltro eus an eil penn d'eguile eus ar Franç , hac ar Franç er selaouo.

Ni eta , eguis güir labourerien douar eus hor brô guer a Vreiz , en em hastomp d'en em laqat receo en Association-ze. Na ellomp nemet gounit e qementse ; rac desqi a rimp certenamant profita , en hon interest , demeus ar frouez precius o deveus tennet an dud savant en labouradur an douarou. Un niver bras a autronez a Vreiz a zo en em laqet er Societe-ze , hac ar Roue , atao prest da ancouraji an oll dizoloadurez a rear en interest ar bobl , a zo en em hastet da rei ur som bras evit sicour d'an dispignou demeus ar Societe a Vreizis.

Yan a squize , o selaou qementse. Daoust ma voa ignorant , na vanqe qet a anaoudeguez ; ellet en devije desqi , hac e voa muioc'h estimet en comzou eguet en sönjesonou. Marteze e voa un nebeut jalous , avius eus e vreur , pehini a glasqe mechamant izellât ; ha dre antêtamant hepquen eo e nac'he ar vad. Dre m'en devoa commancet da voapât potret ar Barros pere a receive un decadurez benac , ne felveze qet dezàn distrei varze , hac e cuntinue en o enep e gaqeterez flemmus , en eur repeti bep moment an diotachoumâ hep heana ; penos na gonven qet d'ar bobl beza instruet ; penos ar vugale a heuill ar scoliou eo ar re nebeuta capabl da labouriou an douar ; penos ne zeus qet ezom da ouzout lenn evit hada hed , na da c'houzout scrifa evit medi.

— Hon tadou-côs , a lavare-én un devez , na

zesqent qet lenn : eh bien , greomp evelto.

— Na zisqent qet lenn , eme Fanch ! eh bien ! greomp guelloc'h egueto , en eur desqi.

— Ar vugale a voar lenn , eme Yan c'hoas , a fell dezo e vent dishevel eus ar re all : roc hac ourgouillus int peurvuia.

— En em drompla res , eme Fanch ; mes radeuy an oll vugale da zesqi lenn ; neuze ne vezo da ober etrezo nep azaouez. Na ello nicun tenna fougue da c'houzout ar pezh a vouezint oll.

Daou vloaz goude maro o zad , Yan ha Fanch a zemezas , cazi er memez amzer. Fanch en devoa calz a garantez evit merc'h ar mestr scol , hac e temezas dezi. Beza e devoa an oll vertuziou a zere ouz ar vreg fur , ar vreg vad , ar pried carantezus , ar vam vad hac ar venagerez habil. Fanch a voa certen e raje e voneur.

Ar vreg en devoa choazet Yan , a voa merc'h un hostis , a dremene evit pinvidic. Yan a selveze dezàn e vije ignorant e vreg ; na elle rancontri guelloc'h. Madalen na vouie qet lenn , ha ne voa qet evit se na guelloc'h labourerez , na furroc'h , nà matoc'h.

Un nebeut goude o dimezi , an diou c'hoargaër en em gavas e Foar-an-Nec'h , e Montroulez. Evel m'o devoa calz a labour o goaset da ober er guër , n'o devoa qet ellet quittât : an diou vreg a voa deut en o flaç d'ar foar , evit güerzayer , amann , viou , etc.

Mac'harid , greg Fanch , e devoa , qent sortial eus ar guër , grêt gant e goas ar pris e tleye güerza peb tra. Scrifet e devoa qementse var he c'hayeric. Un noten all e devoa grêt eus ar pezh a dleye

prena ha digaç ganti d'ar guêr.

Madalen ne voe qet rentet en anter hent da Vontroulez, m'e devoa dija anconac'hêt pegue-ment e ranqe güerza e marc'hadourez.

Er foar, gant un ear ceder, propr hac habasced, Mac'harid a denne dezi ar brenerrien.

— Ne meus nemet eur pris, a lavare-hi, gant ur vouezic douç, pa chipotet e marc'hadourez: en em gontanti a ràn eus a un nebeudic profit, mes se zo dleet din, hac e talch'àn. Hac e rêt buan affer ganti.

Madalen a c'houlenne eur pris re huel evit certen traou, hac e voerze re nebeut re all. Eur frippon, o velet e nebeut a attantion, a laeras anezi.

Penos, emezi d'e c'hoar-gaër, a voa e pignat en e c'har, pehini na gontene nemet ar peze devoa prenet, güerzet oc'h eus-hu tout dija?

— Gant graç Doue, eme Mac'harid; Fanch a vezo contant; foar vad a meus grêt.

— Oh! c'houi zo ur finodez, eme Madalen, en eur binça e muzellou; c'houi voar trapout an dud gant ho comzou douç.

Mac'harid na respontas qet d'ar c'homzou sotsse. Ne voe nemet da ser-nôs e partias Madalen, reduet da zistrei d'ar guêr cazi an anter eus e marc'hadourez, goude beza grêt dre hast eur brenaden benac, hac hi drouc-contant ha scuis.

Pa êruas er guêr e voe scandalet gant Yan, hac hi a respontas dezàn gant humor. Neuze en em lavarjont comzou fall hac en em scojont.

Mac'harid, êruet joäus er guêr ha diguemeret mad gant Fanch, a voe meulet gantàn, evel ma

verite. Meur a vloavez a dremenas , epad pere Yan ha Fanch o devoe bugale , pere a voc savet gante , pepini herves e fêçon. Re Yan na güittaent ar ferm nemet evit mont da c'hoari ha da vagaboni ; re Fanch , er c'hontrol , qerqent ma voent en oad , en em rente er scol eus ar mintin , evit distrei da ser-nôs.

Qerqent ma voejont cozeal , o zad hac o mam a reas dezo desqi dindan evor , ar Reglamant a Furnez , a gaver en Instructionou Christen , etc , ha goude coan e vije canet Canticou.

Ferm Fanch a voa cunduet gantàn qen reiz , ma teuas , abars daouzec vloaz , da zoubli e zanzez. Hini Yan a chommas atao er memes poent. E c'honideguez hac e goll a voa cazi er memes tra. Epad ma yê Fanch atao var gresq , Yan na yê na ne deue , ha netra na voellae endro dezàn. Parqeyer bras en devoa , hagouscoude neheuille nemet ar routin. Refusi a rê a grenn ober usach eus an erer güellêt , hac eus an hostillou all eus a bere en em serviche e vreur. Anfin , evit ar temps ha güellaen an douarou , en devoa ivez squeudennou faus , da bere ne felveze qet dezàn renonç ; hac e vije bet güelloc'h dezàn coll un eost en antier , eguet essât d'e renta caeroc'h dre voyenou certain.

Epad ar c'henta c'hoec'h bloavez eus a gundu e ferm , Fanch en devoa bepret implijet ar rend d'egüellaen , dregrescanç , hadabrenahostillou. Qent prena douarou nevez , a lavare-én gant furnes , e ràncàn en em brocuri qement zo ret din evit tenna eus ar re a meus dija ar güella profit possubl. Güelloc'h eoganén caout c'hoec'h

parc e stat vad, eguet dec parc e stat fall.

Qement e zoa a zifferanç etre an daou vreur er fêçon da labourat o douarou ha da laqat talvezout o danvez, qement all a voa er fêçon da zavel o bugale, en o actionou hac en o habitujou.

Yan, evit rêsoniou a interest, a voa en em vrouillet gant famill e vreg, hac a voa en proces diouz e breur. Fanch a veve en peoc'h gant e oll guerent. Qemeret en devoa en e dy e voereb Izabel, a voa paour ha dilezet. Tad Mac'harid, intany ha cazi infirm, goude beza laqet e scol etre daouarn ur mestr yaouanq ha capaploc'h eguetàn, a voa deut ivez da dy Fanch evit tremen ar rest eus e vuez er repos. Ar Pautr côs en em blije oc'h instrui e vugale vian, azezet gante dindan ur vezen dêro, en disheol etal an nôr, hac er gouân en e fauteill goad etal an tân.

Fanch en devoa reizet penos epad beilladegou ar gouân, dastumet oll etal an tân, goude m'o devije nezet ar merc'het hac ar goaset grêt eul labour util benac, e vije grêt a vouez huel eul lectur el levriou hanvet amâ arauc. Goude e rêt ar pedennou e commun, hac e zêt da gousqet, en eur reqeti an eil d'eguile un nosvez vad.

E ty Yan, d'ar memes heuriou, na glêvet nemet ur babill tor-penn. Eno, an eil en em occupe eus a afferaou ar re all, o trouc-comz eus an oll; ar preposiou-ze a roe lec'h alies da zisputou. Al labour a languisse, pe a voa grêt fall; lezel a rêt qement a voa a sclabe, ha pepini en em denne mouzet an eil diouz eguile.

Eur zulvez vintin, Yan hac e famill a êruas e ty Fanch, hac an daou vreur hac o bugale en em

rentas d'an oferen. Fanch hac e dud a lenne gant atantion *Deveriou ar C'hristen, Reglamant a Vuez*, epad ma voa Yan hac e re hep levr, dre na vouient qet lenn, o sellet a bep tu, o comz hac o c'hoarzin avichou, ar pezh a rê poan d'an oll, evel just. Fanch hac e dud, leun a respet evit ty Doue, a granche en o mouchouerou godel; mes Yan hac e re, evel tud lous, hep mez, a granche var have an templ divin, ar pezh na gredjent qet ober e meur a dy, rac na vije qet permetet dezo en ober.

Goude an ofiç, Fanch ha Yan a voe tizet var ar blacen, gant an A. K̄arvur, perc'henner bras. Calz a estim a zougue da Fanch, evit e vevidiguez douç hac e speret eon, hac en em blije o cozeal gantàn eus a labouriou an douar, ar pezh a gare dreist oll.

Fanch qèz, emezàn, dec'h hep qen oun êrnet a Paris. Contant òn meurbet ouz ho qüelet. Disqeus a rit oll beza e yec'het mad, rac güelet a ràn duont Mac'harit gant e bugale, hac int joaüs bras. Ha va fillor Theodoric?...

Ep ad ma trugarecae Fanch an A. K̄arvur ha ma responte d'e questionou, Mac'harid, he c'hoar-gaer hac o bugale a êruas.

— Va faeron! va faeron ê! a grie Theodoric.

— Bonjour, va fillor bian, eme an autrou, ouz er briata; goulennet e meus dija ouz da guèlou digant da dad ha da vam, hac e zint contant diouzout. Rac-se e recevi ar recompanç am boa prometet did qent partial. Evit Mac'harid, ar vam vad, e meus digacet ur zac'had mad a lin. Ne meus qet ancounac'hêt, Fanch, ar pezh am

boa prometet d'êc'h. Bet oun o velet va mignon côs, an A. Dombasl, en e ferm-model, e pelec'h e meus prenet evidoc'h instrumauchou mad ha nevez evit labourat ho touarou.

— Va feurgarga a rit atao, Autrou qèz, eus ho madelezou; credit ez oun anaoudec mad a guementse.

— Ha me ivez, Autrou, eme Mac'harid, en eur ober ar reveranç.

— Me ho trugareca ivez, a greiz va c'halon, va faeron qèz, eme Theodoric, e doc en e zorn.

— Bezit atao tud honest, labourerrien vad, güir Vreizis, ha Christenien güirion : ze eo ar güella moyen da zisqueus e carit ac'hanòn.

Ha c'houi, Yan, contant oc'h-hu e Kÿbrat?

— Ia, Autrou, emezàn, en eur c'hrosmoli.

— Ah! ho pugale eo ar re-mâ? Eh bien, va bugaligou, disqi a reomp-ni lenn mad?

— Nan da! eme ar pèvar buguel, demeus a bere ar c'henta en devoa tost da drizec vloaz.

— Fachet bras oun eus a ze, eme an autrou. Perac, Yan, na heuillit-hu qet exempl ho preur afèçon? En eur lavarat se, e scòe var scoas Yan gant caràntez. Pez oad oc'h eus-hu, Yan?

— Pemp bloaz ha trègont, Autrou.

— Dec vloaz zo em boa ho oad. Eh bien! ne voan qet neuze mignon d'ar scoliou communal, rac sônjal a renn e voant nebeut convenapl da sclêrijenna ar bobl. Tud pere o devoa ideou faus ha cassoni ridicul var ze, o devoa va laqet d'o c'hredi. Eur breur a meus e qichen Ponabat; alies em pede da vont d'e velet; va afferrou am mire epad meur a vloavez da vont; mes o veza

ellet caout un devez benac din, e zis anfin. Mear eo, hac ec'h eller lavarat madoberour. Laqet en devez sevel un ty scol a brospers calz. Eürus eo bet da gaout ur mestr mad, an A. Donval, pehini dre e zouçder, e furnes hac e anaoudeguez vad, a zo tad ha mignon d'ar vugale confiet dezàn, hac a zo o paouez obten en recompanç eur vedaillen gaer eus abers ar Roue.

Disques a ris d'am breur va eston eus ar vad a brodu ar scoliou, hac ouz ar frouez vad a roont.

Va breur, ouz va zelaou, a voa ivez estonet, hac a lavare din : Ac'hanta ! doueti a ri-te c'hoas eus ar vad bras a ra ar scoliou var ar meaz ? En eur instrui ar bobl, ec'h eller en renta güelloc'h hac eürussoc'h. An difin eus e gueennadurez hac eus e ardamasiou a voe d'am guendrec'hel diouz va errol, va c'henta creden var ar scoliou communal, ha da ober din en em renta da anavezout o utilite vras. Eur c'hoant vras a zantis da founti unan em c'hommun, evit ma elje an oll habitantet jouissa eus ar vadober a behini ec'h anavezàn anfin an dalvoudeguez vras.

Na lavaràn qet dêc'h davantach ; güelet a rit penos da zeiz vloaz ha trêgont ec'h eller renonç da un errol, ha receo eus a yaouancoc'h eguedomp qenteliou mad da heuill. Ajouti a rin penos, da bep oad ec'h eller en em drompla.

Goude un adie leal, an A. Karvur a guemeras hent e gampagn a Velizal.

— Guella den ! eme Fanch.

— Ah ! bah !... eme Yan, eur c'hafart hac un impocrit eo.

— Control mad ouz se, a respontas Fanch,

rac un den leal, charitabl ha generus eo.

— Un orgouillus eo, eme Yan, pa glasq reputation.

— N'en anavezes qet nemeur, eme Fanch: me voar dioutàn trêjou a vadober a zalc'h cuzet mad, pere a rafe dezàn gouscoude calz a enor, ma vent anavezet.

— Bah! eme Yan, na gomz mui din eus da A. K̄arvur; ne gonven qet din. Un den pehini a garàn, eo an A. K̄lorc'h ervad! ennes en em respect, hac a voar e zeo mad ar vad, ha drouc an drouc; ennes ervad a lavar traou caer var ar scoliou! var ar mani o deus hirio ar baysantet da felvezout lenn ha scrifa evel doctoret.

Er moment, an A. K̄lorc'h a zortias var varc'h eus un hentic dirac pehini an daou vreur a dremene. En em hasta a rejont d'er saludi.

— Ah! ah! emezàn, hep renta dezo ar salud: cete c'houi aze, mestr Yan! Selaouit, va mignon; tachit d'en em derc'hel tranqil, ha da nonpas poulsa mui habitantet ar gommun d'en em enkrezi, da grial evel a reont evit ma tremeno an hent nevez a gostez d'ar bourg, e traòn ar prat. Ne dremeno qet, ze zo certen. Treuzi a ray ar c'hoat e zoun o paouez prena. Na guemerit qet eta ar boan da gass petitionou d'ar Prefet, pere noc'h qet capabl, paour qez ignorant, da sina, da lenn, na michanç da gompren.

Yan, badaouet oll dabord, ha leun a gonfusion o clêvet qementse, a yê d'en em abandoni d'ar goler. Glas-rus e teue; e zaoulagad en em dâne; leusqel a rê leou-douet. An A. K̄lorc'h a zavas e ziouscoas divar fae, hac e yas en e hent,

en eur ober goap. Yan, en despet da Fanch, a leusqe mil mallos var e lerc'h.

— Bez tranqil, eme Fanch; ha daoust d'ar pez en devez lavaret an A. Klorc'h var sujet an hent nevez, e zeo certen e tremeno e traon da brat; an ingenier e chef en devez grêt an enor din da leina dec'h ganén, hac en deus disqueuzet deomp ar plân arrêtet evit an hent.

— Petra ra din-me an hent-se? eme Yan; mes me fell din en em venji eus an affront en deus grêt din an indign Klorc'h.

— Tao gant da gaujou fall, eme Fanch, hac ancounac'ha an A. Klorc'h; mes bes sonch, e profit da vugale, er guentel en deus roet did. Güelet e c'heus-te penos an den-ze, pehini a ya atao en eur grial e zeo ret lezel ar bobl en ignoranç, a zo ar c'henta o voapât da hini?

— Ia, fichtre! hac e zeo ret caout un teod serpent evit se; mes me fell din disqueuz dezàn penos ma na ouzòn qet sina va hano var ar paper, ec'h ouzòn en ober gant va bas, var guein eur c'hanfard hac un horistal eveltàn.

— Tor a pez, Yan.... Mes, cete duont eur zoudard o sortial eus an hent treuz, hac a c'halv ac'hanomp: gouezomp petra a fell dezàn.

— Hê! mignonet, eme ar zoudard; deportit, me ho ped. Pa voe êruet, e c'houlennas hac int a vouie lenn.

— Ia, eme Fanch, en ho servich.

— Deurvezit lenn va feillen rout. Ancouêt a meus hano ar c'henta etap, hac e zòn bet en em gollet en eur c'hoad e lec'h e zoan en em dennet diouz tomder bras an eol, na ellen mui anduri

var an hent bras, pehini a meus bremâ collet.

Fanch a zisqueuzas dezàn e hent, hac er pedas da vont gantàn da leina d'e dy, ar pez a verraje e hent. Ar zoudard a drugarequeas Fanch, hac a acceptas a galon vad e broposition honest.

— Oh ! eme ar zoudard, o vale etre Fanch ha Yan, nac a gueuz a meus bremâ da veza negliget em yaouanqis ar voyenou a instruction a voe offret din ! M'am bije gouezet lenn ha scrifa, e zoan bremâ avancet. Beza e meus certificajou caer, var va c'hundu vad ; va oll cheffou a gar calz ac'hanòn, hac e velit e zòn decoret eus ar groas a enor ; mes va ignoranç hepquen eo a ampech va avançamant.

— Perac, eme Fanch, n'oc'h eus-hu qet disqet lenn ha scrifa, abaoue ma zoc'h soudard ?

— Essêt a meus, eme ar zoudard ; mes trêgont vloaz a meus ; nao bloaz zo e servichàn, hac en em gaven da eur bloaz varnuguent un nebeudic còs evit disqi lenn ha scrifa.

— Güir eo, eme Fanch, e tlefet gouzout lenn ha scrifa d'an oad-ze ; mes gouscoude ec'h eller c'hoas d'an oad-ze, gant ur volontezez ferm hac un application vras, rapari an amzer gollet. En oll guæriou, er regimantchou, e zeus hirio formet scoliou evit an dud grêt : perac ho pe-hu mez o vont d'en em instrui ? Da bep oad e tisqer.

— Ar pez a lavarit a zo mad, eme ar zoudard. Mont a ràn e semestr da Vontroulez ; c'hoant a meus da laqat an amzer-ze e profit, en eur vont assidu da scol Creac'hjoli, pe da hini ar Freret, evit rapari va amzer gollet.

— Hoc'h angaji a ràn calz da ze, eme Fanch.

Yan, o zelaoue, e benn izel, hac a huanade.

Eun nebeut amzer goude, e voe tro Fanch hac e dud da vont da dy Yan. Eur zolvez ivez eo en em rentjont. Pa êrujont, Yan a voa e scandalat e verc'h hena, a voa refuset evit e c'homunion guenta, dre na vouie qet e c'hatekis, ma zoa feneantez ha pilpot. E zad, o zònjâl ober mez dezi, a veulas hec'hininterv Mari, pehini e devoa bet ar pris qenta er c'hatekis; mes hi despitet oll, a respontas gant un ton insolant, mes maleürusamant gant güirionez :

— Nac eus va faut-me eo, ma n'oc'h eus qet grêt din mont d'ar scol? Pa na ouzer qet lenn, na eller qet gouzout ar pez zo el levriou.

Yan en em laqas e coler, hac a zifennas dezi en em laqat diouz taul gante.

— Eh bien! ma ne leinàn qet ganêc'h, ne chommin qet da zellet ouzoc'h o tebri.

Saillat a eure ermèz an ty. Inutilamant e zad hac he mam he galvas hac a c'hourdrouzas anezi: mont a eure en he rout.

— Ar buguel-ze a ra mil chagrin din, emé Yan, glac'haret oll.

Ellet en devije lavarat e voa er memes tra eus e vugale all.

Madalen, naturelamant grignouzez, a voe c'hoas muioc'h en deiz-se.

— Arça, emezi, gant humor, d'ar re a voa eno: na zit qet da zònjâl e reot amâ eur pred qer mad evel an hini hor boa bet an deiz all duze. N'en em binvidicaomp qet, ni; biza reomp d'an espern, rac beza hon eus, evel a lavarar, calz a boan o paca an daou benn e fin ar bloaz.

— Allôn-ta, va c'hoar-gaer, eme Mac'harid, gant madelez, ni a ro a galon vad, c'houi a ra er memes tra : qement a fant eo.

— Diouz taul! eme Fanch. C'houez vad ar zouben a zigor ar galon. Mes en despét da famill Fanch, a rê e oll bossubl evit laqat an oll da veza joaüs, ar pred a voe goal drist, ha na voa qet c'hoas achuet, pa gommanças un dragas vras.

Bugale Yan a vouze hac a c'hrosmole etre o dent; turbulent bras e veaint. Bugale Fanch a lennas o gousperou. Eur moment goude, un amezeg a zisaillas en ty, en eur grial :

— Diredit oll da rei sicour... Eur gariolen zo cuezet er stanc;... ar c'hezeg a zo el lic'hid be-
tec o fenn, hac e clêver hirvoudou spontus.

— Hastomp, eme Fanch, ha redomp buan.

Hac e redjont oll varzu ar stanc. Ar voitur a voa en antier ebars; gant calz a boan ec'h eljot he lemel. Ne zortie mui nep clêm eus ar voitur, pehini a zigorjot gant hast bras. Ne voa enni nemet eur vreg a seblante maro, hac ur c'hrouadur en ur c'havel, e pehini e voa dalc'het gant mezerennou, pere o devoa er protejet pa güezas ar voitur. Beza e zoa hepquen cuzet ha stardet gant orillerou ha bancou bian, pere a rente ar buguelic ru-poupr ha prest da vouga. An ear en digaças prest d'ar vuez.

— Mes, ar voitur a dleye caout eur c'hon-
ductor, eme Fanch; ret eo fouilla ar stanc.

Gant sicour crochedou e tenjot souden eur c'horf diform, fraillet oll gant treid ar c'hezeg, ha spontus da velet. Ar vreg qèz a voe douguet da dy Fanch gant ar brassa attantion, ha laqet

en eur güele mad. Mac'harid e devoa tommet ha dastumet mad ar buguel en he güele. O daou e rent o oll bossubl evit sicour ar vreg paour. Soudene e commanças huanadi, e tigoras e daoulagad hac e sellas evel egaret endro dezi, en eur hirvoudi truezus bras. Disqueuz a rê souffr horrublamant euse blesseüriou, occupet gouscoude muioç'h eus ar buguelic eguet outi he-unan : e glasq a rê, en eur zellet gant un druez ar vrassa. Er güelet a reas etre divrec'h Mac'harid, a voa o rêi d'ar c'hrouadur un draic benac da zêbri, hac a receve gant plijadur. Daelou stanc a güezas qerqent eus a zaoulagad ar vreg blesset. Sevel a eure e divrec'h etrezec an ên, hac ec'h esseas, mes e vean, da brononç eur gomz benac ; mes na ellas leusqel nemet ur c'hlêm poannius. O santout michanç e tostae he moment diveza, e reas sin da zigaç ar buguel etal he güele. Pozi a eure, en eur grenna, e dorn var benn an innocantic paour, hac e seblantas er benniga a galon. Neuze e reas sin gant he bis e c'hoantae scrifa. Fanch a roas dezi e grayon hac e gayeric. Ar vreg a scrifas gant cant calz a boan ar gueriou-mâ :

- » Ar buguel a hanver Paul-Emila Sant-Privas,
- » mab d'ar c'homt ha d'ar gomtes a Sant-Privas,
- » maro e Barcelon, nebeud amzer zo, eus eur
- » c'hlénved gonezus. Me eo maguerez ar buguel.
- » a meus savetaet, hac en digaçen d'e dad-côs,
- » a chom e Montroulez, pa zeo digüezet ar ma-
- » leur am priv eus ar vuez. Rentit, me ho ped,
- » va magaden qèz d'e famill, ar c'henta possubl.
- » Doue ha qerent ar buguel a recompanço a-
- » c'hanoc'h. *Fantic an Duc.* »

Rêi a eure ar paper da Fanch, en eur ober dezàn sin d'e lenn, ar pez a reas ractal, goude petra e qemeraz ar scrit digantàn, o c'hoantât ajouti un dra benac; mes, a boan e devoe-hi scrifet ur guer, ma voe diouc'h-tu scòet gant eur glizen ar vrassa. Roga eure ar paper gant nerz, hac er stlapas pell; cüeza reas en tân, ha rentet e ludu. Ar glizen-ze a voe commançamant angoni ar baourez qèz : ne deuas mui enni-heunan, hac e varvas qerqent.

— Oh! va breur, eme Fanch da Yan, pe-guen eüruseo gouzout lenn! anesse, er moment maleürus-mâ n'hor bije qet ellet gouzout petra voa scrifet var sujet ar buguelic paour-ze, hac e vije marteze chommet dishanav da viqen! Mes Doue ne felveze qet e tigüezje qementse; hac ar maleur en deveus e brivet eus e dad hac eus e vam, a ro dìn ar boneur da ellout en renta d'e dad-côs. Doue ravezo meulet! eme Fanch, en eur starda dorn e vreur gant carantez. Mac'harid ha me a zoigno ar buguel, ha varc'hoas e zin da breveni ar c'homt côs a Sant-Privas.

Mont a eure eta Fanch an deiz varlerc'h; mes an autrou a voa absant. Ne voe qet tremenet eiz dez, ec'h êruas ermèz a balan e ty Fanch. Beuzet en e zaelou, o poqat d'e vab-bian, e cavas eur gonsolation d'e c'hlac'har vras, da veza savetêt ar buguelic, hac e laqet da goueza etre daouarn tud afêçon. Recompanci a eure dignamant qement oll o devoa bet sicouret savetai ar buguel. Chom a eure tri mis e ty Fanch, en eur zônjal gant rêson penos an ear pur a zantet eno, a voa favorabl da yec'het ar c'hrouadur, hac ive c'hoas

hep douet, abalamour d'ar soign dener a guemere Mac'harid eus ar buguel. Ar maread amzer a dremenas eno, a voe un amzer a venediction evit ar c'hontre, rac ober a eure da galz a dud caç o bugale d'ar scol, hac e joa vras an habitantet, e promettas distrei en o zoues. Güelet a rejot an den venerabl-se e ty ar paour, atao soulajet gantàn, consolet ha sicouret. Güelet e vije en ilis en un devotion ar vrassa. Alies e voe güelet en ty scol, oc'h ancouraji gant e gomzou leun eus a vadelez, ar mestr hac ar scolaerien.

» Respet, bugale, emezàn; respet d'an hini ho
 » qelen! Ho tadou hac ho mamou o deveus roet
 » deoc'h ar vuez, mes ho mestrou a zisq deoc'h
 » d'e feurgarga dignamant. D'an nep a bretant,
 » evel a lavar Yan, na rent qet an descadurez an
 » dud güelloc'h, e respontin gant atiz : Errol!
 » va mignonet; en em drompla rit : an descadu-
 » rez a ell distruji ar viç eus an ignoranç. »

Un devez en devoe ur gconversation hir gant Yan : an deiz varlerc'h e bêvar buguel a yeas d'ar scol. An deiz arauc ma partias, an A. comt a reas da Fanch mont gantàn da ober ur bourmenaden, diouz an abardaez.

— Deomp da velet ho verjeou, emezàn, en eur vousec'hoarzin. Pa voent êruet, e c'houlennas ouz Fanch : » Ar verje vras-hont ne dêo-hi
 « qet deoc'h, dre ma zeo stoc d'ho touarou? »

— Nan, Autrou comt. Eul loden e voa eus hon douarou güechal; mes va zad a rancas he güerza evit paea dleou en devoa. An A. Klorc'h, ad an hini a zo deuet amâ d'ho güelet, eo en leveus e brenet. Hirio, dre ma zeo antretenet

fall, ha dre m'en deus collet eus e dalvoudeguez,
e meus er pedet d'er güerza din dre breferañ;
mes goulen a ra eur pris re huel.

-- Eh bien! eme an A. comt, an A. Klorc'h
en deveus grêt din muioc'h a c'hraç: er güerzet
en deveus din evit eur pris rêsônabl, ha dre va
mouez, va Emilic bian a bed ac'hanoc'h d'en
receo. Grit talvezout ar verje-ze, güechal qer
mad. Evit eta bep bloaz d'hor yec'het demeus ar
gist mad a furnisso deoc'h; hac evit m'hor bezo
ivez ar blijadur da eva d'hon tro d'ho bini, ta-
chit da furnissa din ur voutaillad benac.

Fanch a bocas joäus da zaouarn an A. comt,
hac en trugaregeas a greiz calon.

Cetu aze, va mignonet, an histor a voe contet
da dud a nac'he e zoa an descadurez un dra vad
evit ar bobl, ha pere na approuvent qet e tisqje
bugale ar baysantet lenn ha scrifa.

A. L. M. L.

E Montroulez, eus a Imp. LÉDAN.